

הכנסת העשרים וחמש

יוזם: חבר הכנסת ארז מלול

פ/4454/25

הצעת חוק הנוער (שפיטה, ענישה ודרכי טיפול) (תיקון – נוכחות עורך דין בחקירת קטין) (הוראת

שעה), התשפ"ד-2024

הוספת סעיף 1n9 1. בחוק הנוער (שפיטה, ענישה ודרכי טיפול), התשל"א-1971¹, אחרי סעיף 9n יבוא:

"נוכחות עורך דין 1n9. (א) קטין הנחקר כחשוד, זכאי שעורך דין יהיה נוכח בחקירתו, אלא אם כן הביע הקטין התנגדות לכך בכתב מיוזמתו, והתנגדות זו תועדה באמצעות תיעוד חזותי או קולי.

(ב) החוקר יודיע לקטין החשוד כי זכותו לבקש שעורך דין יהא נוכח בזמן החקירה; הודיע הקטין כי הוא מבקש לממש את זכותו לנוכחות עורך דין בחקירה, יודיע על כך החוקר באופן מיידי, ככל הניתן, לעורך הדין, ולעניין קטין הזכאי למינוי סניגור ציבורי, ללשכת הסניגוריה הציבורית, לפי העניין.

(ג) סניגור מטעם הסניגוריה הציבורית, או עורך דין אחר שהוזמן לבקשת הקטין או הוריו, יוזמן להיות נוכח בחקירה והחקירה תעוכב עד להגעתו.

¹ ס"ח התשל"א, עמ' 134.

(ד) על אף האמור בסעיף קטן (ג), רשאי הקצין הממונה על החקירות בתחנה, בהחלטה מנומקת בכתב, להורות –

(1) כי חקירת הקטין החשוד לא תדחה עד להגעת עורך הדין, אם סבר בנסיבות העניין, כי קיים יסוד סביר לחשש שהמתנה לעורך הדין תגרום לאחד מאלה; חקירת הקטין בלא נוכחות עורך הדין תימשך רק כל עוד מתקיים הטעם שהצדיק את אי ההמתנה כאמור –

(א) לסיכול החקירה או לסיכול חקירתם או מעצרים של חשודים נוספים בקשר לאירוע שבו נחקר הקטין;

(ב) למניעת גילוי ראיה או תפיסת חפץ הקשור לעבירה שהקטין חשוד בביצועה;

(ג) לפגיעה ממשית בביטחון של אדם, בטחון הציבור או בטחון המדינה;

(2) שלא לעכב חקירה אם שוכנע שהמתנה לעורך הדין שהוזמן ולא הגיע תוך זמן סביר תגרום לעיכוב בלתי סביר בהליך החקירה בנסיבות העניין; הגיע עורך הדין והחלה החקירה, תתאפשר כניסתו של עורך הדין להמשכה, והחקירה תמשך בנקודה בה הפסיקה.

(ה) היו כמה חשודים בפרשה אחת מיוצגים על ידי עורך דין אחד או על ידי כמה עורכי דין מאותו משרד, רשאי הקצין הממונה על החקירות בתחנה להורות, בהחלטה מנומקת בכתב, שלא תתאפשר נוכחות של עורך הדין או עורכי הדין כאמור, בחקירה של יותר מחשוד אחד, אם סבר כי הדבר עלול להביא לשיבוש החקירה; נמנעה מקטין נוכחות עורך דינו לפי סעיף קטן זה, תינתן שהות לקטין להסתייע בעורך דין אחר, או בעורך דין מטעם הסניגוריה הציבורית, ותחילת חקירתו תעוכב, למשך פרק זמן סביר, אלא אם מתקיימים אחד התנאים האמורים בסעיף קטן (ד).

(ו) עורך הדין לא יתערב במהלך החקירה לא יקליט ולא יתעד את מהלך החקירה.

(ז) על אף האמור בסעיף קטן (ו) עורך הדין רשאי לכתוב הערות במהלך החקירה על אופן התנהלות החקירה בלבד; כתב עורך הדין הערות, ימסרן בסיום החקירה לידי הקצין הממונה על החקירות בתחנה אשר יתייק את ההערות בתיק החקירה; סבר עורך הדין כי החקירה מתנהלת באופן הפוגע בזכות הקטין הנחקר כחשוד לפי הוראות כל דין, ובכלל זה אם סבר כי מצבו הגופני או הנפשי של הקטין אינו מאפשר את המשך החקירה, רשאי לבקש מהחוקר לעצור את החקירה והחוקר יעדכן בכך את הקצין הממונה על החקירות בתחנה.

(ח) חרג עורך הדין מהאמור בסעיפים קטנים (ו) ו-(ז) באופן הפוגע בהמשך החקירה, יעצור החוקר את החקירה וידווח על החריגה לקצין הממונה על החקירות בתחנה.

(ט) על אף הוראות סעיף קטן (א) רשאי הממונה על החקירות בתחנה להורות על הוצאתו של עורך הדין מהחקירה בהחלטה מנומקת בכתב אם מצא כי עורך הדין התערב בחקירה באופן שפוגע באפשרות לחקור את הקטין או בטובת החקירה.

(י) החליט הממונה על החקירות בתחנה להוציא את עורך הדין במהלך החקירה כאמור בסעיף קטן (ט) תינתן שהות לקטין או למי מטעמו להסתייע בעורך דין אחר, או בעורך דין מטעם הסניגוריה הציבורית ככל שזכאי לכך; הוראות סעיף קטן (ד) יחולו על המתנה לעורך דין נוסף.

(יא) הוראות סעיף זה באות להוסיף על הוראות החוק ולא לגרוע מהן.

(יב) על נוכחות עורך דין בחקירת קטין כאמור בסעיף זה יחולו הוראות סעיף 18 לחוק הסניגוריה הציבורית, וסעיף 15 לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב-1982.²

(יג) הוראות סעיף זה לא יחולו על חקירת קטין על ידי חוקר ילדים כמשמעותו בחוק הגנת ילדים.

---

² ס"ח התשמ"ב, עמ' 43.

(יד) הוראות סעיף זה לא יחולו על חקירות משולבות של המשטרה ושירות הבטחון הכללי וכן לא יחולו על חקירות שבהן הוחלט על מניעת מפגש עם עורך דין בשל קיומה של אחת העילות המפורטות בסעיף 35 לחוק המעצרים.

(טו) לשם בחינת יישומן והשפעתן של הוראות סעיף זה בנוסחן בתקופת הוראת השעה, יערכו שר המשפטים והשר לביטחון לאומי מחקר; שר המשפטים יגיש את ממצאי המחקר לוועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת, בצירוף המלצות, לקראת תום תקופת הוראת השעה."

- הוראת שעה 2. (1) חוק זה יעמוד בתוקפו חמש שנים מיום פרסומו.
- (2) שר המשפטים, באישור ועדת החוקה, רשאי, בצו, להאריך את תוקפו של חוק זה לתקופות נוספות, שלא יעלו על שנתיים כל אחת.
- תחילה 3. תחילתו של חוק זה שישה חודשים מיום פרסומו.

ד ב ר י ה ס ב ר

אוכלוסיית הקטינים היא אוכלוסייה שיש לה פוטנציאל גבוה יותר להודאות שווא בחקירה. התלות, האמון בגורם המוסמך, חוסר היכולת להבין תרגילי חקירה וחוסר היכולת להבין את ההשלכות העתידיות ולקחת סיכונים מאפיינים רבים מהנמנים עם קבוצות אלו. משכך, נדרש הסדר נוסף שיבטיח את זכותם להליך הוגן בהליך הפלילי כבר בשלב החקירה.

המצב החוקי היום מקנה לקטינים זכות לנוכחות הורה או קרוב אחר בחקירה, לפי סעיף 9ח לחוק הנוער (שפיטה, ענישה ודרכי טיפול), התשל"א-1971 (להלן – החוק), כמו גם זכות להיוועצות עם עורך דין והגבלה על שעות החקירה לפי סעיפים 9ט ו-9י לחוק. בנוסף, קטינים עד גיל 14 החשודים בעבירות מסוימות נחקרים על ידי חוקר ילדים שהוא עובד סוציאלי שעבר הכשרה מיוחדת לחקירות ילדים, וזאת בהתאם לסעיף 4 לחוק לתיקון דיני ראיות (הגנת ילדים), התשט"ו-1955 (להלן – חוק הגנת ילדים).

באשר לתיעוד של חקירות קטינים, סעיף 7 לחוק סדר הדין הפלילי (חקירת חשודים), התשס"ב-2002 (להלן – חוק חקירת חשודים) קובע שעבירות שהעונש המרבי שנקבע להן הוא מאסר עד עשר שנים או יותר יתועדו בתיעוד חזותי בכפוף לחריגים.

החוק המוצע נועד לתת מענה נוסף ומשלים עבור אוכלוסיית הקטינים, שהחוק שלעיל לא נותן להם

מענה, ולהקנות זכות לנוכחות עורך דין בחקירה של קטינים הנחקרים כחשודים ואינם זכאים להיחקר על ידי חוקרי ילדים או חוקרים מיוחדים. המלצות ברוח הצעה זו הוצגו בדוח הביניים השלישי של הוועדה הציבורית למניעת הרשעות שווא ותיקון בראשותו של כב' השופט בדימוס יורם דנציגר (להלן – "ועדת דנציגר" או "הוועדה") אשר הוגש לשר המשפטים ביום 25.1.24.

ועדת דנציגר הוקמה על ידי שרת המשפטים לשעבר, הגב' איילת שקד, ביום 17.6.18. דו"ח הביניים השלישי של הוועדה עוסק בגורמי הסיכון המרכזיים להודאות שווא בחקירות משטרה, לרבות גורמים חוץ-מערכתיים, הנובעים ממאפיינים אישיים ואישיותיים של החשוד, וגורמים מערכתיים הנובעים מאופן ניהול החקירה.

ועדת דנציגר המליצה בדעת רוב מחבריה כי ככל שמדובר בחשודים המצויים בסיכון מוגבר למסירת הודאת שווא, קרי, קטינים ואנשים עם מוגבלות שכלית או נפשית, יש לאפשר לאותם חשודים להיות מלווים בידי סנגור במהלך חקירתם. המלצתה של הוועדה באה על רקע מחקרים המעלים כי "נטייתם של צעירים, וקטינים במיוחד, להודות בעבירה שלא ביצעו ולהפנים אשם בגין מעשה שלא ביצעו, היא גדולה, וזאת בפרט כאשר נעשה כלפיהם שימוש בראיות כוזבות..." "רמת הבררות" בקרב קטינים, לרבות בני נוער, היא כזו המקשה עליהם לנהוג בשיקול דעת בחדר החקירות. זאת, בשל צייתנותם המוגברת לבעלי סמכות, נטייתם לאמון-יתר ושאיפתם לרצות את המבוגר העומד מולם. כל אלו, לצד יכולתם המוגבלת של קטינים להבין את ההשלכות ארוכות הטווח של מעשיהם...קטינים מועדים יותר למניפולציות תחושיות מהסוג המופעל בחדר החקירות, כגון מניפולציות רגשיות, הבטחות שווא, ובפרט שימוש במידע כוזב" (עמ' 31 לדוח הוועדה).

עוד עולה מדוח הוועדה כי "מחקרים רבים מצביעים על קושי של קטינים בהבנת האזהרה המושמעת בתחילת החקירה...מחקרים אחרים הצביעו על כך שגם נחקרים קטינים המבינים היטב את לשונה של האזהרה, מתקשים בהבנת הרלוונטיות שלה לסיטואציה. למשל, הגם שהם מבינים כי יש להם זכות להיוועץ בסנגור, אין הם מכירים את תפקידו של הסנגור ואין הם מבינים כיצד יהיה בכך כדי לסייע להם" (עמ' 32 לדוח הוועדה). כתוצאה מכך, קטינים נוטים לוותר על זכויותיהם כנחקרים.

מחקרים שנערכו בארה"ב ובאנגליה אף הראו כי "נוכחותו של מלווה מבוגר איננה מקטינה את אחוז הנחקרים הקטינים המוותרים על זכויותיהם, וזאת ככל הנראה מאחר שהמלווים נוטים לנקוט בעמדה פסיבית או לעודד את הקטינים לשתף פעולה עם החקירה. לאור זאת, מומחים רבים ממליצים כי נחקרים קטינים ילוו בחקירה באופן קבוע על ידי סנגור – עמדה שאומצה בשנת 2013 על ידי האגודה האקדמית לפסיכיאטריה של הילד בארצות הברית" (עמ' 32-33 לדוח הוועדה).

הסדרים המאפשרים נוכחות של סנגור בחקירה במתכונת זו או אחרת אומצו במדינות רבות. "באיטליה, אנגליה, ארצות הברית, בלגיה, דנמרק, הולנד, סלובניה, צרפת ושווייץ זכאי כל חשוד ללווי של סנגור בחקירתו למעט במקרים חריגים. חלק מהמדינות, כמו צרפת והולנד, אף אימצו הסדרים מיוחדים בנוגע לחשודים פגיעים (למשל, חשודים עם מוגבלות), שלפיהם במקרים מסוימים תתחייב, ולא רק תתאפשר, נוכחות של סנגור בחקירה.... בניו זילנד ובקנדה קובע החוק כי חשודים קטינים זכאים לנוכחות סנגור בעת מסירת אמרה במשטרה" (עמ' 61 לדוח הוועדה).

על רקע המלצות הוועדה מוצע לתקן את חוק הנוער, על מנת לאפשר נוכחות סניגור בחקירת חשודים שהם קטינים.

הצעת החוק מחריגה חקירות הנערכות על ידי חוקרי ילדים בהתאם לחוק הגנת ילדים, נוכח מאפייניהן

הייחודיים של חקירות אלה הנערכות על ידי עובדים סוציאליים שהוכשרו לשם כך. בנוסף, החוק אינו חל על חקירות משולבות של המשטרה ושירות הבטחון הכללי ואינו חל על חקירות שבהן הוחלט על מניעת פגישה של עצור עם עורך דין בשל קיומה של אחת העילות המפורטות בסעיף 35 לחוק סדר הדין הפלילי (סמכות אכיפה – מעצרים), התשנ"ו-1996 (להלן – חוק המעצרים). זאת בשל המאפיינים הייחודיים של חקירת עבירות בטחון והחשש לפגיעה בביטחון המדינה. בשל העובדה שמדובר בהצעת חוק משמעותית, המשנה במידה רבה את אופייה של החקירה הפלילית המוכרת במדינת ישראל ועשויות להיות לה השלכות רחב המחייבות בחינה ושינויים עתידיים, מוצע לחוקקה כהוראת שעה לתקופה של חמש שנים עם אפשרות להארכה, זאת תוך ליווי במחקר שיוכל לבחון את השפעתה. לפיכך, מוצע להוסיף לחוק סעיף הקובע את זכותו של קטין שהוא חשוד, לנוכחות עורך דין בחקירה. על מנת להבטיח את מימוש הזכות נקבע כי ויתור על הזכות צריך להיות מתועד באמצעות תיעוד חזותי או קולי. עוד מוצע לקבוע את הנסיבות שבהן ניתן יהיה להתחיל בחקירה ללא עורך דין, את החובות המוטלות על עורך דין הנוכח בחקירה ואת הנסיבות שבהן ניתן להוציא עורך דין מחקירה. בנוסף, מוצע כי הסדר זה לא יחול על קטינים הנחקרים על ידי חוקרי ילדים בהתאם לחוק הגנת ילדים. בנוסף, מוצע לקבוע ששר המשפטים רשאי בצו להאריך את הוראת השעה לתקופות שלא יעלו על שנתיים בכל פעם. כמו כן, מוצע לקבוע שתחילתו של חוק זה יהיה חצי שנה מיום חקיקתו וזאת לצורך היערכות כלל הגורמים ליישומו של החוק.

הוגשה ליו"ר הכנסת והסגנים
והונחה על שולחן הכנסת ביום
ט"ז באדר ב' התשפ"ד (26.03.2024)